

Kaikilla pakolaisilla oikeus palata ja saada omaisuutensa takaisin

YK:n Ihmisoikeuksien suojelun ja edistämisen alakomissio (Sub-Commission on Protection and Promotion of Human Rights) hyväksyi Genevessä 11.08.2005 uuden ihmisoikeusnormin (Resoluutio 2005/21). Sen periaatteet yhdistävät ensimmäisen kerran pakolaisten ja karkotettujen asumiseen ja omaisuuteen liittyvien oikeuksien globaalit periaatteet.

Komissio oli antanut brasilialaiselle asiantuntijalle, professori Paulo Sergio Pinheirille tehtäväksi laatia laajan selvityksen pakolaisten ja pakkosiirrettyjen oikeuksista, minkä vuoksi uusia periaatteita kutsutaan Pinheiron periaatteiksi (Pinheiro Principles).

Pinheiron periaatteet ovat lähtökohdaltaan yksinkertaiset. Joka puolella maailmaa on taattava pakolaisille, karkoitetuille ja pakkosiirretyille oikeus palata vapaasti maahansa ja saada takaisin omaisuutensa, joka heiltä riistettiin karkotuksen tai jonkun muun syyn vuoksi. Toinen vaihtoehto on omaisuuden kompensointi, ellei palautus mitenkään ole mahdollista.



Kuva: Jukka Salminen / Tiikerikuva

PINHEIRON PERIAATTEET

PINHEIRON PERIAATTEISIIN liittyvässä resoluutiossa eli päätöslauseelmassa käytetään englanninkielistä sanaa restitution, mikä lähinnä tarkoittaa palautusta. Perusajatuksena on siten palauttaa ennen aggressiota vallinnut tilanne mahdollisuuksien mukaan ennalleen asumisen ja omissuutensa osalta.

Resoluution tekstissä käsite return tarkoittaa paluuta tai palautusta. Tässä tekstissä käytetään sanaa palautus, kun kyseessä on esim. kiinteistön omistukseen liittyvä oikeus ja paluu-sana, kun kyse on ihmisen oikeudesta palata kotiseudulle ja asuntoonsa.

Karjalan ja muiden pakkoluovutettujen alueitten kysymyksessä on tarpeen oikeudellisten ominaisuuksiensa puolesta erottaa toisistaan ainakin kolme kokonaisuutta:

- evakkojen oikeus palata kotiinsa
- oikeus saada omaisuutensa takaisin ja
- rajan siirtäminen alkuperäiselle paikalleen.

Oikeus palata ja saada omaisuutensa takaisin on määritetty Pinheiron periaatteissa. Omaisuuden takaisin saaminen on yksityisoikeudellinen asia, jonka perustana on omaisuuden pysyvyys.

Rajan siirtäminen entiselle paikalleen on puolestaan julkisoikeudellinen asia, jossa kaksi maata sopii keskinäisellä valtiosopimuksella rajojen siirtämisestä. Tässä artikkelissa tarkastellaan kahta ensimmäistä vaihetta. Kolmas vaihe on jokseenkin luonnollinen seuraus kahden ensimmäisen toteutumisesta.

Joka vuosi miljoonat ihmiset joutuvat pakenemaan kotoaan vastoin omaa tahtoaan. Syynä voi olla aseellinen konflikti, kansanmurha, etninen puhdistus tai laajamittaiset asumiseen, maahan ja omistusoikeuksiin liittyvät loukkaukset, joita

hallitukset, kapinalliset tai muut ryhmät toteuttavat. Siirto on aina epämiellyttävä, aina julma ja hyvin harvoin lyhytkestoinen.

Virallisen tilaston mukaan maailmanlaajuisesti on yli 12 miljoonaa pakolaista. Lisäksi on 25 miljoonaa sisäisesti siirrettyä (leireissä, slummeissa, tilapäissuojissa) oman maansa rajojen sisällä. Nämä 37 miljoonaa ihmistä ovat vain osa siirretyistä. Kun siihen lisätään poliittisperusteiset pakkokarkotukset, kehityspohjaiset, luonnonkatastrofeista ja muista syistä johtuvat karkotukset, siirrettyjen määrä on 50 – 60 miljoonaa, ellei huomattavasti suurempi.

Näihin lukuihin ei ole laskettu niitä kymmeniä, ehkä satoja miljoonia ihmisiä, jotka viime sotien seurauksena joutuivat jättämään kotinsa ja/tai kotimaansa. Resoluution mukaan käytännöllisesti katsoen kaikkien maailman siirrettyjen tärkein toivomus on saada palata omaan kotiinsa turvallisesti ja arvokkaasti.

Miljoonat ja taas miljoonat ihmiset eivät pääse palaamaan koteihinsa. Useat maat ovat pyrkineet säättämään lakeja, joilla pakolaisten maat ja omaisuus takavarikoitaan. Pinheiron periaatteet määrittävät tiukasti sellaiset lait lainvastaisiksi ja kehottavat valtioita kumoamaan ne.

Geneven rekisteröidyn Centre on Housing Rights and Evictions -yhteisön (COHRE), joka on erittäin laajasti asumiseen liittyvien oikeuksien kanssa työskentelevä organisaatio, toiminnanjohtaja Scott Lecki toteaa:

”Oikeus asumisen, maan ja omaisuuden palautukseen on lisääntyvästi tunnustettu yhdeksi peruselementiksi pakolaisten ja karkotettujen oikeudessa paluuseen. Oikeus palata -käsitteen ymmärretään nyt sisältävän ei ainoastaan oikeutta palata omaan maahansa, vaan myös henkilön alkuperäiseen kotiinsa, mikäli hän niin haluaa.”

PERIAATTEIDEN SOVELLUSALA JA SITOVUUS

PINHEIRON PERIAATTEIDEN MUKAISESTI pakkosiirrettyjen ihmisten ei koskaan tulisi kohdata tilannetta, jossa he menettävät asuntoonsa, maahansa ja omaisuuteensa liittyvät oikeudet sen vuoksi, että heidät on väkivaltaisesti pakotettu jättämään ne tai he ovat muutoin joutuneet pakenemaan epävarmassa tilanteessa etsiäkseen suojaa.

Miljoonat pakolaiset ja siirretyt henkilöt, jotka epätoivoisesti haluavat palata alkuperäisiin koteihinsa, eivät voi sitä tehdä, koska viranomaiset ja kansainväliset toimijat ko. maissa eivät suhtaudu palaamisoikeuksiin riittävän vakavasti.

Paluu- ja palautuskäsitteet antavat toivoa siitä, että oikeus vielä tapahtuu. Tilanne on aivan sama Karjalan ja muiden Suomelta pakkoluovutettujen alueitten evakkojen eli kotimaan pakolaisten osalta. He odottavat tilaisuutta saada kotinsa ja omaisuutensa takaisin.

Resoluution käsikirjan mukaan omistukseen ja asumiseen liittyvät palautusoikeudet perustuvat vahvasti useiden kansainvälisten lakien periaatteisiin. Laillisesta näkökulmasta palautus tai paluu on käsitetty keskeisenä ja ensisijaisena korjaustoimenpiteenä laillisten velvoitteiden loukkauksiin yli sadan vuoden aikana.

UK:n turvallisuusneuvoston ja yleiskokouksen resoluutiot ovat omaksuneet yli 60 vuotta eksplisiittisesti asumisen ja omaisuuden palautukseen liittyvät oikeudet.

Omistuksen pysyvyyttä voidaan tarkastella ainakin vuodesta 1760 eKr alkaen eli Hammurabin laista lähtien. Asiasta löytyy lisätietoa Pro Karelian nettisivuilta www.prokarelia.net.

Resoluution esipuheessa Pinheiron periaatteissa vahvistetaan, että kaikilla pakolaisilla ja siirretyillä henkilöillä on oikeus vapaaehtoisesti palata, turvallisesti ja arvokkaasti, alkuperäiseen ja aikaisempaan kotiinsa ja maahansa [Resoluutio 1.1].

Kaikilla pakolaisilla, sisäisesti siirretyillä ja rajojen yli paenneilla on samat oikeudet, vaikka he eivät laillisesti täyttäisi pakolainen-määritelmää. Se ei ole ratkaisevaa, missä olosuhteissa tai minkä tyyppinen tilanne alunperin on ollut.

Määräävää on se, että heidät on mielivaltaisesti ja laittomasti riistetty kodistaan, maastaan tai kiinteistöstään tai pysyvistä asunnostaan. Suomalaiset evakot ovat siten täysin Resoluuti-

on oikeuksien piirissä.

Pinheiron periaatteet kattavat myös yritysten ja yhteisöomaisuuden suojan ja palautusoikeuden. Periaatteet liittyvät kaupallisen omaisuuden takaisinsaantiin, mukaan lukien maanviljelykseen liittyvän maan palauttaminen. Tätä sovelletaan erityisesti niissä tilanteissa, joissa sellaista omaisuutta tai maata mielivaltaisesti tai lainvastaisesti on hankittu pakkosiirron aikana.

Resoluutio vahvistaa yritysten ja muiden yhteisöjen omistusoikeudet sekä kuntien ja Suomen valtion omistusoikeuden pakkoluovutetuilla alueilla.

Mikä on resoluution laillinen sitovuus ja sovellusala. Käsikirjan mukaan periaatteet eivät ole sopimus tai muodollinen laki. Tänä päivänä ne ovat esim. Suomessa kansainvälisen lain tulkintaa. Ne kertovat siitä, miten YK:n sisällä tulkitaan esim. omaisuutta koskevaa YK:n ihmisoikeusjulistuksen 17. Artiklaa.

Resoluutio on YK:n alakomission vahvistama ja se pohjautuu voimassa oleviin ihmisoikeuslakeihin, mikä antaa sille olennaisesti vahvemman aseman kuin YK:n ulkopuolisen tahon vastaava päätös saisi. Periaatteet ovat vahvasti suostuttelevaa auktoriteettia ja ne selkeästi perustuvat olemassa oleville kansainväliselle, alueelliseen ja kansalliselle laille.

Periaatteiden merkitystä vahvistaa se, että johtavat alan asiantuntijat ovat laatineet Pinheiron periaatteet ja YK:n virallinen alakomissio on muodollisesti hyväksynyt ne. Alakomitea on toiminnastaan vastuussa YK:lle ja sen jäsenvaltioille.

Jos Suomi haluaa toimia kaikkia ihmisoikeuksia kunnioittavana maana, sen tulee pikaisesti ottaa Resoluutio käsittelyyn ja päättää sen vaatimusten toteuttamisesta. Nykyinen menettely, jossa koko Resoluutio täydellisesti vaietaan, on häpeällinen valtionjohdolle ja medialle.

Suomen on lopetettava KGB-pohjaisen disinformaation levittäminen, Venäjä-pelon ylläpitäminen ja järjettömän laajaksi rakennettu vaikeneminen Petsamon, Sallan, Kuusamon, Karjalan ja eräiden ulappasaarien oikeitten omistajien, suomalaisten kotimaan pakolaisten eli evakkojen ihmisoikeuksien osalta.